

Nr 213.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1942 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne-
reglering för lärarpersonalen vid folkhögskolor m. m.
jämte i ämnet väckta motioner.*

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 168 och 231) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1942/43 *dels* till Folkhögskolor: Understöd ett förslagsanslag av 1 600 000 kronor, *dels ock* till Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 274, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 maj 1942, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen angivna grunder för avlöning åt lärare vid folkhögskolor samt för statsbidrag till sådana skolor;

dels till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kronor;

dels ock till Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 1 050 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *B. Ohlin* (I: 126) och den andra inom andra kammaren av herrar *W. Svensson* och *O. Malmborg* (II: 209), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning angående mindre utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning eller folkhögskola;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson m. fl.* (I: 254) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ebon Andersson m. fl.* (II: 360), vari hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 274 måtte besluta,

att begynnelselönen för e. o. och vikarierande ämneslärare vid folkhögskolorna bestämmas till, i vad det gäller huvudkurs med 21 veckors lästid, 3 234 kronor med rörligt tillägg och kristillägg samt, i vad det gäller huvud-

kurs med minst 24 veckors lästid, 3 696 kronor med rörligt tillägg och kristillägg;

att för övningslärare i slöjd och hushållsgöromål, vilka enligt folkhögskolstadgan kunna tillerkännas fast anställning med reglerad lön och pensionsrätt, lön, skall utgå med 3 kronor 60 öre per timme samt att å denna lön såväl rörligt tillägg som kristillägg skall utgå samt att för övningslärare i slöjd och hushållsgöromål med mindre tjänstgöring lönen skall fastställas till 4 kronor 60 öre per undervisningstimme;

att staten beträffande såväl rörligt tillägg som kristillägg skall bestrida hela kostnaden för dessa tillägg och att härför ett belopp av 180 000 kronor utöver av Kungl. Maj:t föreslagna belopp skall utgå å anslaget till Folkhögskolor: Understöd; samt

att beträffande parallellanslag till folkhögskola rätt måtte stadgas för Kungl. Maj:t att, då särskilda skäl föreligga, bevilja folkhögskola för huvudkurs utöver föreslagna fyra parallellanslag ytterligare två parallellanslag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr A. Holstenson m. fl. (I: 256) och den andra inom andra kammaren av herr C. P. Olsson m. fl. (II: 361), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att staten skall betala hela kostnaden för rörligt tillägg och kristillägg till de lärare vilkas löner regleras genom i Kungl. Maj:ts proposition nr 274 angivna förslag, samt att riksdagen måtte anvisa för detta ändamål behöfligt belopp;

dels ock en inom andra kammaren av fröken Kerstin Hesselgren väckt motion (II: 373), vari hemställts, att till stadgandet om undervisningsskyldigheten i löneregringsförslaget fogas följande klausul:

»dock bör, då särskilda omständigheter föreligga, som göra undervisningen mera betungande, och efter prövning av kungl. skolöverstyrelsen dispens kunna beviljas i den utsträckning skolöverstyrelsen finner skäligt».

Beträffande de skäl, som motionärerna till stöd för sina yrkanden anfört, får utskottet, i den mån redogörelse icke lämnas här nedan, hänvisa till motionerna I: 126, I: 254, II: 361 och II: 373.

I. Inledning.

Frågan om en löneroglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna, vilken länge stått på dagordningen, aktualiserades genom den löneroglering för lärare vid statsläroverken, som genomfördes vid 1937 års riksdag. Sålunda anbefallde Kungl. Maj:t den 17 december 1937 skolöverstyrelsen att verkställa utredning och inkomma med på utredningen grundat förslag till de ändringar med avseende på lärarnas vid folkhögskolorna löneförhållanden, som kunde anses påkallade i anledning av 1937 års beslut om löneroglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Med skrivelse den 21 september 1938 överlämnade skolöverstyrelsen ut-

redning och förslag i ämnet. Förslaget befanns emellertid tarva ytterligare beredning och föranledde icke någon framställning till riksdagen.

I samband med anslagsäskandena för budgetåret 1940/41 hemställde skolöverstyrelsen, att i avbidan på en slutlig lönerreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna provisoriska anordningar måtte vidtagas för åstadkommande av en förbättrad löneställning för extra ordinarie och vikarierande ämneslärare genom beredande åt dem av ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 års full tjänstgöring. Vid anmälan i 1940 års åttonde huvudtitel av detta förslag förklarade departementschefen att, då han med hänsyn till det statsfinansiella läget icke ifrågasatte bifall till överstyrelsens förslag, det vore i fullt medvetande av att en lösning av frågan icke kunde för någon längre tid uppskjutas.

Vid 1941 års riksdag väcktes motioner (I: 90 och II: 120) om höjning av den provisoriska avlöningsförbättringen för extra ordinarie och vikarierande ämneslärare vid folkhögskolorna. Riksdagen, som icke biföll motionerna, gjorde emellertid följande uttalande:

Riksdagen delade den av departementschefen förra året uttalade uppfattningen, att en lönerreglering på ifrågavarande område inom närmaste tiden måste komma till stånd. Folkhögskolornas lärare befunne sig i ett i förhållande till andra lärargrupper missgynnat löneläge och detta förhållande kunde givetvis komma att oförmånligt påverka dessa läroanstalters fortsatta verksamhet. Riksdagen hölle för sannolikt, att trots det rådande statsfinansiella läget och den skärpning av detsamma, varmed man troligen måste räkna, en skälig lönerreglering borde kunna åvägabringas för folkhögskolornas del i samband med vidtagande av besparingar beträffande andra ändamål. Riksdagen utginge ifrån att Kungl. Maj:t till närmare omprövning upptoge denna fråga.

Med anledning av vad 1941 års riksdag anfört och under erinran om ovan nämnda, den 21 september 1938 avgivna förslag angående lönerreglering för ifrågavarande lärare anbefalldes Kungl. Maj:t den 16 maj 1941 skolöverstyrelsen att, med beaktande av vad i yttrandena över 1938 års lönerregleringsförslag samt av riksdagen i ämnet anförts utarbета och till Kungl. Maj:t inkomma med nytt förslag i ämnet, lämpat efter de vid folkhögskolor råddande arbetsförhållandena och så avvägt, att det kunde genomföras i nuvarande statsfinansiella läge.

Med skrivelse den 20 januari 1942 har *skolöverstyrelsen* överlämnat förnyad utredning med förslag till löne- och pensionsreglering för ifrågavarande lärarpersonal. Häröver ha yttranden avgivits av statskontoret, allmänna lönenämnden, statens pensionsanstalt, styrelsen för svenska landstingsförbundet och styrelsen för svenska folkhögskolornas lärarförening.

I det följande beröras föreliggande förslag såvitt angår den ifrågasatta lönerregleringen och därmed sammanhängande anslagsfrågor. Överstyrelsens förslag i vad avser pensionsreglering torde komma att i annat sammanhang behandlas.

II. Förslag till lönereglering.

A. Folkhögskolornas organisation m. m.

Olika kurser vid folkhögskola. Enligt stadgan den 31 december 1919 (nr 866) för statsunderstödda folkhögskolor må folkhögskola, allt efter förhållandena, kunna för varje arbetsår omfatta

antingen en huvudkurs om minst 24 veckor för manliga, kvinnliga eller både manliga och kvinnliga elever; är huvudkursen avsedd för manliga elever, kan till densamma anslutas en kvinnlig kurs;

eller en huvudkurs om minst 21 veckor och en fristående kvinnlig kurs om minst 13 eller, om undervisning i hushållsgöromål ingår i densamma, 16 veckor.

Till såväl huvudkurs som fristående kvinnlig kurs kan anslutas en *andra årskurs*.

Eleverna inom viss kurs må, i den mån deras olika förkunskaper eller antal göra det nödvändigt, vid undervisningen kunna uppdelas på *parallellavdelningar*.

U n d e r v i s n i n g s s k y l d i g h e t. Enligt folkhögskolestadgan är lärare vid folkhögskola pliktig att ställa sig till efterrättelse de i skolans reglemente givna bestämmelserna angående undervisningsskyldighet eller annan tjänstgöring. Enligt skolöverstyrelsens uppgift tillämpas en undervisningsskyldighet av 24—28 veckotimmar.

B. Nuvarande avlöningsförhållanden samt tidigare löneregleringsförslag.

Beträffande vad i dessa avseenden i statsrådsprotokollet anförts torde utskottet få hänvisa till nämnda protokoll, sid. 4—12.

C. Skolöverstyrelsens nu föreliggande förslag.

Allmänna synpunkter.

Skolöverstyrelsen framhåller inledningsvis, att då överstyrelsen nu åter hade att taga ställning till frågan om löneförhållandena för lärarpersonalen vid folkhögskolorna, överstyrelsen icke kunde underlåta att — liksom tidigare — giva uttryck åt den uppfattningen, att det lämpligaste sättet att genomföra en lönereglering för folkhögskolornas lärare skulle vara att inordna även dessa lärare under det för den statliga lärarpersonalen gällande lönesystemet. Det vore visserligen obestridligt, att folkhögskolorna intoge en särställning i pedagogiskt och organisatoriskt hänseende samt att det med hänsyn härtill och till de för folkhögskollärarna gällande arbetsförhållandena kunde vara förenat med svårigheter att på dem tillämpa de nyregle-

rade verkens avlöningssystem. Enligt överstyrelsens åsikt borde dessa svårigheter dock icke behöva tillmätas avgörande betydelse, när det såsom här vore fallet gällde att avveckla ett delvis föråldrat lönesystem och att söka ernå en i och för sig önskvärd enhetlighet i avlöningshänseende på undervisningsväsendets område. Ur nu angivna synpunkter hade det enligt överstyrelsens förmenande varit till fördel, om överstyrelsens senaste löneregringsförslag kunnat realiserats. Med hänsyn till de erinringar, som rests mot ett inordnande av folkhögskollärarna under det statliga lönesystemet, och då det syns angeläget, att dessa lärares lönefråga utan ytterligare uppskov bragtes till avgörande, hade överstyrelsen emellertid funnit sig böra för närvarande frånfalla tanken på en reglering av löneförhållandena efter de riktlinjer överstyrelsen tidigare uppdragit. Det förslag till löneroglering, som i det följande framlades, hade följaktligen uppgjorts med utgångspunkt från ett bibehållande av det nuvarande lönesystemet, med beaktande därvid av de mest framträdande kraven på förbättringar av personalens lönevillkor. Överstyrelsen funnte sig emellertid mot bakgrunden av den principiella inställningen till folkhögskolläraernas lönefråga, som överstyrelsen tidigare hävdadt och alltjämt vidhölle, böra uttala den förhoppningen, att därest en löneroglering enligt de i det följande skisserade linjerna komme till stånd, den samma icke skulle uppfattas som en definitiv lösning av dessa lärares lönefråga i den meningen, att tanken på en omläggning av löneförhållandena för ifrågavarande personal efter förebild av det för statens nyreglerade verk gällande lönesystemet därigenom skulle för obestämd tid undanskjutas.

Beträffande de grundläggande principerna för den förordade lönerogleringen har överstyrelsen anført:

I fråga om dyrortsdifferentiering av lönerna hade överstyrelsen icke ansett sig böra framlägga förslag av sådan innebörd. Beträffande likalönsprincip föresloge överstyrelsen, att lönerna skulle bestämmas till enhetliga belopp för såväl manliga som kvinnliga lärare. Vid övrigående av frågan om lörens anpassning efter arbetsårets längd hade överstyrelsen stannat vid att förorda, att för lärare, som vore anställd vid endast huvudkurs, lönen skulle bestämmas med utgångspunkt från en minimilästid om 21 veckor och att läraren intill en viss övre gräns skulle beredas ekonomisk kompensation för överskjutande lästid i direkt proportion till avvikelser från minimilästiden. Beträffande lönebeloppens avvägning hade överstyrelsen vid övrigående av olika till buds stående utvägar trott sig finna en rimlig avvägning genom att i princip anknyta lönerogleringen till den levnadskostnadsnivå, till vilken de senaste statliga lönerogleringarna hänfört sig. I enlighet härmed hade i de fasta lönerna inräknats så stor del av nu utgående dyrtidstillägg att det å de nya lönebeloppen utgående tillägget kunnat anpassas efter reglerna för det statliga rörliga tillägget. I de fasta grundlönerna hade vidare inarbetats beloppen av den nu utgående provisoriska avlöningsförbättringen. De sålunda framräknade beloppen hade härefter underkastats vissa jämkningar.

Statskontoret har i princip icke haft något att erinra mot att förslaget lades till grund för en löneroglering.

De av överstyrelsen angivna riktlinjerna för lönerogleringen föranledde emellertid principiella erinringar från statskontorets sida i vad anginge för-

slaget om särskilda lönebelopp för fast anställda ämneslärare med 21 och 24 veckors minimitjänstgöring.

Allmänna lönenämnden har icke riktat någon erinran mot de av överstyrelserna angivna allmänna riktlinjerna för ifrågavarande lönereglering.

Styrelsen för svenska landstingsförbundet har förklarat sig, i det läge förevarande fråga för närvarande befunne sig, intet ha att erinra mot att löneregleringen baserades på nuvarande grunder. Den borde dock icke betraktas såsom definitiv.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har bland annat understrukit skolöverstyrelsens förhoppning, att den föreslagna löneregleringen icke skulle uppfattas som en definitiv lösning av folkhögskolläraernas lönefråga.

Departementschefen har anfört:

Såsom inledningsvis erinrats, har frågan om lönereglering för folkhögskolornas lärare sedan länge stått på dagordningen. Denna fråga har erhållit ökad aktualitet, sedan löneregleringar under de senaste åren genomförts för lärarpersonalen vid flertalet övriga statliga och statsunderstödda undervisningsanstalter. Särskilt trängande har behovet av en förbättrad löneställning för den icke-ordinarie ämneslärarpersonalen ansetts vara. Att en lönereglering hittills icke kommit till stånd, torde främst ha sin grund i — förutom det statsfinansiella läget under de senaste åren — att de förslag i ämnet, som framlagts, baserats på försök att inordna folkhögskolans lärarpersonal i det för civilförvaltningen i allmänhet tillämpade lönesystemet. Dessa försök ha icke kunnat fullföljas, huvudsakligen till följd av folkhögskolans särpräglade organisatoriska och pedagogiska struktur. Det förslag i denna riktning, som år 1938 framlades av skolöverstyrelsen, mötte sålunda starka gensagor från undervisningsväsendets lönenämnds och statskontorets sida och har icke heller ansetts böra föranleda någon framställning till riksdagen.

Det av skolöverstyrelsen nu framlagda förslaget bygger på det för folkhögskolan för närvarande gällande lönesystemet och söker inom ramen för detta tillgodose de mest framträdande kraven på förbättringar i olika avseenden. I likhet med statskontoret och allmänna lönenämnden har jag funnit mig kunna förorda, att det föreliggande förslaget lägges till grund för en lönereglering. Såsom skolöverstyrelsen framhållit hade det visserligen varit önskvärt, om en närmare anpassning till för undervisningsväsendet i allmänhet gällande lönebestämmelser kunnat ske, men då det nu förordade förslaget lämpats efter de vid folkhögskolorna rådande förhållandena, torde detsamma åtminstone för närvarande böra godtagas.

De allmänna riktlinjer, som skolöverstyrelsen uppdragit för sitt förslag till lönereglering, föranleda icke någon erinran från min sida. Jag anser mig sålunda icke böra ifrågasätta genomförande av en lönedifferentiering efter dyrorrt. Jag tillstyrker vidare införande av enhetliga lönebelopp för manliga och kvinnliga lärare liksom ock, att löneregleringen i princip anknytes till 1935 års levnadskostnadsnivå, till vilken de senaste statliga löneregleringarna

hänfört sig. Detta innebär, att i de fasta lönebeloppen inräknas så stor del av nu utgående dyrtidstillägg, att det å de nya lönebeloppen utgående tillägget kan anpassas efter reglerna för det statliga rörliga tillägget. En av de principiellt sett viktigaste följderna härav blir att, i motsats till vad nu är förhållandet, lärarna garanteras full kompensation enligt vedertagna grunder för den levnadskostnadsstegring som ägt rum till och med år 1935. Såsom förut erinrats utgår nämligen för närvarande statligt dyrtidstillägg endast å halva grundlönebeloppen, ehuru vederbörande huvudmän i allmänhet svarat för utfyllnad av dyrtidstillägget. Skolöverstyrelsen har även förutsatt, att lärarna skola garanteras rörligt tillägg och givetvis även kristillägg i enlighet med för statstjänstemän gällande grunder. Jag har för egen del icke funnit anledning till erinran häremot. En annan fråga är, huruvida kostnaderna för det rörliga tillägget och kristillägget böra helt eller endast delvis åvila statsverket; till detta spörsmål återkommer jag i det följande vid behandlingen av statsbidragsfrågan.

Skolöverstyrelsens förslag innebär även anpassning av lönerna för vissa fast anställda ämneslärare efter antalet läsveckor. Minimiantalet läsveckor vid huvudkurs är för närvarande för olika fall antingen 21 eller 24. Ämneslärare kunna fast anställas vid båda dessa slag av kurser, men minimilönen är för båda fallen fastställd vid lika belopp. Detta har, såsom skolöverstyrelsen framhållit, ansetts vara en av de allvarligaste bristerna i det nuvarande lönesystemet, och överstyrelsen har sökt råda bot härför genom att föreslå en viss grundlön för fast anställning vid 21-veckorskurs med rätt för lärare med fast anställning vid kurser om högst 24 veckor att åtnjuta lönetillägg i proportion till den längre lästiden. Motsvarande system föreslås för extra ordinarie och vikarierande lärare. Statskontoret har — utan att rikta erinran mot principen lön efter lästid i och för sig — likväl avstyrkt, att olika lönebelopp skulle utgå för fast anställda ämneslärare med 21 och 24 veckors lästid, i det ämbetsverket förordat, att kategorien fast anställda lärare med endast 21 veckors lästid skulle avskaffas och ersättas med extra ordinarie lärare. För egen del vill jag icke bestrida, att en anordning som den av statskontoret förordade skulle kunna genomföras utan svårare olägenheter i organisatoriskt hänseende. Då emellertid båda dessa kategorier fast anställda lärare för närvarande må förekomma och olika lön vid 21 och 24 veckors lästid i allt fall icke torde kunna undvikas, när det gäller extra ordinarie lärare, finner jag icke tillräcklig anledning föreligga att frågå skolöverstyrelsens förslag på denna punkt.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att jag funnit, att den nu ifrågasatta löne regleringen bör förknippas med en reglering av undervisningsskyldigheten genom införande i vederbörande författning av en allmän bestämmelse om folkhögskollärarnas undervisningsskyldighet för vecka, innebärande bland annat en minimiundervisningsskyldighet av 24 veckotimmar.

Föreståndare och fast anställda ämneslärare.

Nuvarande och av *skolöverstyrelsen* föreslagna löner för föreståndare och fast anställda ämneslärare framgå av efterföljande *tabell I*.

Till stöd för sitt förslag har överstyrelsen bland annat anfört:

Överstyrelsen hade utgått från att — även om behovet av förbättrade löneförmåner gjorde sig starkast gällande beträffande de icke fast anställda lärarna — jämväl föreståndarna och de fast anställda ämneslärarna

Tabell I.

Jämförelse mellan nuvarande och av skolöverstyrelsen föreslagna löner till föreståndare och fast anställda lärare.

Skoltyp	Bef.-havare	Nuvarande lön		Föreslagen lön	
		Begynnelselön	Slutlön	Begynnelselön	Slutlön
Huvudkurs + frist. kurs	Föreståndare	5 400	5 400	7 560	7 560
		44 % dyrt.-tillägg 2 376 prov. avl.-förbättr. 600	1 000 (2 ålders- tillägg) 2 808 600	15 % rörl. tillägg 1 134	1 440 (3 ålders- tillägg å 480) 9 000 1 350
		8 376	9 808	8 694	10 350
Huvudkurs	,	4 600	4 600	6 420	6 420
		44 % dyrt.-tillägg 2 016 prov. avl.-förbättr. 500	1 000 (2 ålders- tillägg) 2 460 500	15 % , , 963	1 440 (3 d:o d:o) 7 860 1 179
		7 116	8 560	7 383	9 039
Huvudkurs + frist. kurs	Fast anst. ämneslärare	3 700	3 700	5 280	5 280
		44 % dyrt.-tillägg 1 620 prov. avl.-förbättr. 500	1 500 (3 ålders- tillägg) 2 280 500	15 % , , 792	1 920 (4 d:o d:o) 7 200 1 080
		5 820	7 980	6 072	8 280
Huvudkurs (21 veckor)	D:o	3 000	3 000	4 200	4 200
		44 % dyrt.-tillägg 1 320 prov. avl.-förbättr. 385	1 500 (3 ålders- tillägg) 4 500 1 980 385	15 % , , 630	1 920 (4 d:o d:o) 6 120 918
		4 705	6 865	4 830	7 038
Huvudkurs (24 veckor)	D:o	(= 21 veckor)	(= 21 veckor)	4 200	4 200
				(3/21 av 4 200) 600	(3/21 av 4 200) 600
				4 800	4 800
				15 % rörl. tillägg 720	1 920 (4 d:o d:o) 6 720
				5 520	7 228

Anm.

v

e relse hänsyn ej tagits.

borde få komma i åtnjutande av en viss reell löneförbättring. I nu rådande läge hade överstyrelsen emellertid ansett försiktigheten bjuda, att löneförbättringen hölles inom tämligen snäva gränser. En viss återhållsamhet härvidlag torde för övrigt få anses motiverad beträffande de fast anställda lärarna, enär ju dessa åtnjote fri bostad jämte bränsle vid sidan av den kontanta lönen och således för en del av sina avlöningsförmåner i realiteten erhöle full kompensation för den inträdda levnadskostnadsökningen.

Lönebeloppen för de ämneslärare, vilka anställts för undervisning allenast vid huvudkurs, hade ansetts böra differentieras med hänsyn till kurs-tidens längd på det sätt, att lönen för kurs om 24 veckors varaktighet med $\frac{3}{21}$ skulle överstiga den för kurs om 21 veckors längd utgående avlöningen.

Den nuvarande åtskillnaden i lönehänseende beträffande å ena sidan föreståndare, som undervisade vid huvudkurs med både manlig och kvinnlig avdelning, samt å andra sidan föreståndare, som vore anställd vid huvudkurs, vari allenast manlig eller kvinnlig avdelning inginge, hade icke ansetts böra upprätthållas. Tjänstgöringsskyldigheten kunde nämligen i båda fallen anses vara i praktiken densamma. Till utgångspunkt vid löneregleringen hade överstyrelsen valt lönen för föreståndare vid den förra skoltypen.

Vad ålderstilläggen beträffade hade antalet sådana tillägg — i anslutning till antalet löneklasser inom lönegrader i närmast jämförliga lägen å löneplanerna för de statliga befattningshavarna — ansetts böra ökas från 2 till 3 beträffande föreståndare och från 3 till 4 i fråga om de fast anställda ämneslärarna, varjämte — i analogi med vad som härutinnan gällde inom det statliga lönesystemet — tilläggen ansetts böra tillräddas med treåriga intervaller. För att motverka uppkomsten av en alltför stor löneökning i slutlönelägena till följd av utökningen av antalet ålderstillägg hade det befunnits påkallat att vidtaga en mindre jämkning nedåt av de nuvarande beloppen.

Då de fast anställda lärarna avsåges skola åtnjuta lön per kalenderår, hade såväl grundlönebeloppen som ålderstilläggen gjorts jämnt delbara med 12.

Statskontoret har, såsom förut nämnts, avstyrkt överstyrelsens förslag om särskilt lönetillägg för fast anställda lärare med 24 veckors tjänstgöring vid huvudkurs. För sådan lärare borde lönen fastställas till 4 200 kronor utan särskilt tillägg. *Statskontoret* har även avstyrkt den av överstyrelsen föreslagna omläggningen av ålderstillägg.

Allmänna lönenämnden har icke motsatt sig införande av det tredje respektive fjärde ålderstillägget men ifrågasatt, att kvinnlig befattningshavare för närvarande icke skulle erhålla rätt att tillträda det sista ålderstillägget. Lönenämnden har även tillstyrkt införande av ett särskilt lönetillägg för vid 24-veckors huvudkurs fast anställd lärare men ansett tilläggets storlek böra reduceras.

Lönenämnden funne sig icke kunna oförändrat tillstyrka den föreslagna löneregleringen i vad beträffade fast anställda ämneslärare vid huvudkurs (24 veckor). Löneförhöjningen för sådan befattningshavare komme nämligen, såsom närmare framginge av tabellen, att i begynnelselöneläget uppgå till 815 kronor och i slutlöneläget till 863 kronor. Denna betydande löneförhöjning, som närmast föranletts därav att i lönen inräknats ett särskilt

tillägg uppgående till $\frac{3}{21}$ av det för fast anställda ämneslärare vid huvudkurs (21 veckor) föreslagna grundlönebeloppet, funne lönenämnden vara väl hög. Lönenämnden ville därför ifrågasätta, att ifrågavarande tillägg beräknades till allenast 360 kronor, vilket medförde en begynnelse-lön för dylik lärare å 4 560 kronor och en slutlön å 6 480 kronor. Löneförbättringen skulle därvid i förhållande till nu utgående avlöning komma att uppgå till 539 kronor i begynnelse-löneläget och till 587 kronor i slutlöneläget.

En ledamot har anmält *skiljaktig mening* mot lönenämndens majoritet i fråga om ålderstillägget och ansett, att nämnden bort tillstyrka överstyrelsens förslag.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har framhållit bland annat:

Styrelsen hölle före att med hänsyn till den ringa ökningen av lönernas belopp det överhuvudtaget icke kunde finnas samma motivering för ett borttagande av barnstillägg i samband med löneregleringen för folkhögskolans lärare som för motsvarande åtgärd för lärarkategorier, för vilka lönerna i samband med lönereglering uppräknats i väsentligt högre grad. Styrelsen föresloge därför att nuvarande i dyrtidstillägget ingående barnstillägg skulle bibehållas för folkhögskolans lärare.

Beträffande föreståndare föresloge styrelsen att i löneförfattningar och folkhögskolestadga benämningen rektor måtte komma till användning och motiverade detta med att denna titel nu användes beträffande föreståndare för lantmannaskolor och lanthushållningsskolor samt att, då folkhögskolor, lantmannaskolor och lanthushållningsskolor fortfarande på vissa orter inginge i samma skolanläggning, det måste anses önskvärt att de olika skolornas ledare hade samma titel.

Departementschefen har anfört:

Skolöverstyrelsens, statskontorets och allmänna lönenämndens förslag innebära, inberäknat rörligt tillägg efter 15 procent men frånräknat kristillägg, följande löneförbättringar i förhållande till nu utgående lönebelopp (härvid har antagits, att vederbörande huvudmän, på sätt i allmänhet är fallet, utfylla det statliga dyrtidstillägget till fullt belopp):

	Begynnelse-lön			Slutlön		
	Skol- över- styrel- sen	Stats- kon- toret	Allm. löne- näm- nden	Skol- över- styrel- sen	Stats- kon- toret	Allm. löne- näm- nden
Föreståndare (huvudkurs + fristående kurs)	318	318	318	542	266	542
” (huvudkurs)	267	267	267	479	203	479
Ämneslärare (huvudkurs + fristående kurs)	252	252	252	300	162	300
” (huvudkurs, 21 veckor)	125	125	125	173	35	173
” (” 24 ”)	815	125	539	863	35	587

Utgångspunkten för skolöverstyrelsen har varit, att föreståndare och ämneslärare med fast anställning visserligen icke kunde i fråga om lörens storlek anses särskilt missgynnade, men att likväl en viss mindre löneförbättring finge anses befogad. I likhet med statskontoret och allmänna

lönenämnden finner jag mig kunna godtaga denna utgångspunkt. I fråga om löneförbättringens avvägning anser jag, att någon befogad erinran i stort sett icke kan riktas mot överstyrelsens förslag. Statskontorets förslag om ålderstilläggens bibehållande vid nuvarande antal i förening med en höjning av desamma synes mig leda till mindre tillfredsställande resultat, i det löneförbättringen i slutlöneläget komme att genomgående bli mindre än löneförbättringen i begynnelselöneläget. Jag är därför i likhet med allmänna lönenämnden beredd att tillstyrka skolöverstyrelsens förslag även i fråga om ålderstilläggen. I likhet med lönenämnden förutsätter jag dock, att kvinnlig lärare tills vidare icke erhåller rätt att tillträda det sista ålderstillägget. Förslaget om införande av särskilt lönetillägg för fast anställd ämneslärare med 24 veckors lästid har jag redan i det föregående förklarat mig i princip tillstyrka. Beträffande lönetilläggets storlek innebär överstyrelsens förslag, att lönen för kurs om 24 veckor skulle med $\frac{3}{21}$ överstiga lönen för kurs om 21 veckor. Allmänna lönenämnden har förklarat sig finna denna förhöjning väl hög. Jag har icke kunnat undgå att finna ett visst fog för denna lönenämndens ståndpunkt. Övervägande skäl ha dock synts mig tala för bifall till överstyrelsens förslag. Såsom av det efterföljande kommer att framgå, har jag i likhet med såväl statskontoret som lönenämnden ansett mig böra godtaga ett motsvarande beräknings sätt vid avvägningen av lönebeloppen för extra ordinarie och vikarierande ämneslärare med 21 och 24 veckors lästid. Det må även framhållas, att frågan, såvitt gäller fast anställda lärare, icke kan sägas ha någon större ekonomisk betydelse för statsverket.

De av mig förordade löneförbättringarna torde kunna uppskattas till sammanlagt omkring 55 000 kronor beträffande begynnelselönen och omkring 75 000 kronor beträffande slutlönen.

Vad styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening anfört ger mig anledning framhålla, att jag förutsätter bibehållande övergångsvis av barn-tillägg. Jag återkommer härtill i annat sammanhang. Förslaget, att föreståndare för folkhögskola skulle benämnas rektor, torde böra tagas under övervägande av Kungl. Maj:t i samband med meddelande av de bestämmelser, som bli erforderliga, därest den ifrågasatta löneregleringen vinner bifall.

Icke-fast anställda ämneslärare.

Nuvarande och av *skolöverstyrelsen* föreslagna lönebelopp framgå av efterföljande *tabell II*.

Till stöd för sitt förslag har skolöverstyrelsen anfört:

Det hade i olika sammanhang framhållits, att de icke-fast anställda ämneslärarna intoge en i lönehänseende missgynnad ställning. Såsom framginge av tabellen, uppbure extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare (vanlig lärare) med full tjänstgöring vid huvudkurs ett arvode av 1 900 kronor ävensom dyrtidstillägg — från och med ingången av år 1941 jämväl kristillägg — å grundlönen. Det syntes överstyrelsen såväl ur synpunkten av den teoretiska kompetens, som flertalet av dessa lärare innehade, som vid jämförelse med löneställningen för övriga extralärarkategorier uppenbart, att den nuvarande löneställningen måste anses vara otillfredsställande. Enligt vad överstyrelsen hade sig bekant, hade även betydande svårigheter på sistone uppsatts att erhålla en tillfredsställande rekrytering av ifrågasvarande lärare.

Jämförelse
mellan nuvarande och av skolöverstyrelsen föreslagna löner till icke-fast anställda lärare.

Skoltyp	Bef.-havare	N u v a r a n d e l ö n		F ö r e s l a g e n l ö n	
		Begynnelselön	Slutlön	Begynnelselön	Slutlön
Huvudkurs (21 veckor)	Extra ord. o. vik. lärare	1 900	1 900	3 234	3 234
		44 % dyrt.-tillägg 828 prov. avl.-förbättr. 285 <u>3 013</u>	44 % dyrt.-tillägg 828 prov. avl.-förbättr. 285 <u>3 013</u>	15 % rörl. tillägg 485 <u>3 719</u>	588 (2 ålders- tillägg à 294) <u>3 822</u> 15 % rörl. tillägg 572 <u>4 394</u>
Huvudkurs (24 veckor)	D:o	(= 21 veckor)	(= 21 veckor)	3 234 (3/21 av 3 234) <u>462</u> 3 696	3 696 <u>588</u> (2 d:o d:o) 4 284
				15 % rörl. tillägg 554 <u>4 250</u>	15 % " " " " <u>642</u> 4 926
Fristående svinnlig kurs	D:o	600	600	6: 50 per underv.-tim. (i ett för allt)	—
		44 % dyrt.-tillägg 264 prov. avl.-förbättr. 90 <u>954</u>	44 % dyrt.-tillägg 264 prov. avl.-förbättr. 90 <u>954</u>		
Huvudkurs + frist. kurs	Vik. före- ståndare	500	—	900 (i ett för allt)	—
		44 % dyrt.-tillägg 220 <u>720</u>			
Huvudkurs	D:o	400	—	720 (" " " ")	—
		44 % dyrt.-tillägg 176 <u>576</u>			

Detta förhållande torde få tillskrivas den i jämförelse med extralärarpersonalen i övrigt oförmånliga ställning, som de extra ordinarie och vikarierande ämneslärarna vid folkhögskolorna kommit att intaga. Även med hänsyn till vikten av en fullgod rekrytering av ifrågavarande lärare syntes således starka skäl tala för att bereda dem en förbättring i lönehänseende. Överstyrelsen ville i detta sammanhang jämväl erinra, att de extra lärarna vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna — med vilka nu ifrågavarande lärare syntes vara i viss mån jämförbara — enligt beslut av 1939 års lagtima riksdag tillerkänts en ej oväsentlig löneförbättring (jämför propositionen nr 109, samt riksdagens skrivelse nr 230). Överstyrelsen funne sig vid nu angivna förhållanden böra förorda, att de icke-fast anställda ämneslärarna vid folkhögskolorna erhöles en mera tryggad ekonomisk ställning än vad som för närvarande vore fallet. Såsom lämplig och skälig löneavvägning föresloge överstyrelsen följande minimilöner, nämligen 3 234 kronor till lärare med full tjänstgöring vid huvudkurs om 21 veckors varaktighet och 3 696 kronor till lärare vid kurs om 24 veckors varaktighet. För att full tjänstgöring skulle anses föreligga för sådan lärare syntes böra krävas minst 24 veckotimmars tjänstgöring. Med hänsyn till de vid folkhögskolorna rådande ojämna befodringsförhållandena, varigenom lärarna ofta nödgades under avsevärd tid kvarstå i icke-ordinarie anställning, hade det därjämte syntes överstyrelsen vara motiverat, att de icke-fast anställda ämneslärarna komme i åtnjutande av två ålderstillägg, vardera å förslagsvis 294 kronor. Såsom villkor för tillträdande av det första ålderstillägget torde böra gälla, att läraren fullgjort minst 3 års tjänstgöring räknat från den tidpunkt, från vilken han av skolöverstyrelsen förklarats behörig att antagas såsom ämneslärare med fast anställning vid folkhögskola.

Avlöningen syntes böra utgå efter lästid på det sätt, att lön utginge för varje dag av kurstiden med $\frac{1}{147}$, respektive där kursen hade en varaktighet av minst 24 veckor, med $\frac{1}{168}$ av det för läraren fastställda lönebeloppet.

För närvarande utginge till extra ordinarie eller vikarierande lärare med tjänstgöring vid fristående kvinnlig kurs ett arvode av 600 kronor. Med hänsyn till att ifrågavarande lärare i praktiken endast i mindre omfattning torde hava full tjänstgöring vid ifrågavarande kurser, hade överstyrelsen ansett sig böra föreslå en annan ersättningsform än fast kursarvode. I den mån icke fast anställd lärare toges i anspråk för undervisning vid dylika kurser, syntes han lämpligen böra erhålla avlöning såsom timlärare enligt de grunder, som i det följande föresloges gälla för sådana lärare i läsämnen.

Det hade från början varit brukligt, att extra ordinarie och vikarierande ämneslärare — liksom även slöjdlärare och skolkökslärarinnor — av skolstyrelserna tillhandahölles förmånen av fri bostad vanligtvis i form av möblerat enkelrum eller dubblett. Ehuru överstyrelsen ej ifrågasatte införandet av någon rätt för dessa lärare att erhålla bostad in natura, ville överstyrelsen betona, att det syntes önskvärt, att tillämpad praxis i förevarande hänseende fortfarande upprätthölles.

Vikarierande föreståndare uppbyure enligt gällande bestämmelser ett särskilt arvode av 500 kronor vid skola med såväl huvudkurs som fristående kvinnlig kurs samt 400 kronor vid skola med endast huvudkurs. Å ifrågavarande belopp utginge därjämte dyrtidstillägg och kristillägg. Överstyrelsen föresloge, att arvodena skulle bestämmas att utgå såsom fasta, för helt kalenderår beräknade ersättningsbelopp av respektive 900 och 720 kronor i ett för allt. Denna avvägning av arvodena innebure i jämförelse med vad som

nu gällde en viss reell förbättring, vilken emellertid finge anses motiverad med hänsyn till det ej obetydliga ansvar, som ofta vore förenat med vikariat av ifrågavarande slag. Med hänsyn till de fåtaliga fall av vikariat, varom här vore fråga, saknade den föreslagna arvodesförbättringen betydelse ur kostnadssynpunkt.

Statskontoret har icke riktat annan erinran mot förslaget om införande av två ålderstillägg å vardera 294 kronor för extra ordinarie och vikarierande ämneslärare än att med hänsyn till vad statskontoret anfört beträffande de ordinarie lärarnas ålderstillägg, intervallen borde bestämmas till 5 respektive 10 år. Statskontoret har vidare ifrågasatt en viss reducering av de föreslagna lönebeloppen.

Även allmänna lönenämnden har funnit de för extra ordinarie och vikarierande lärare föreslagna lönebeloppen väl höga.

En ledamot har anmält gentemot allmänna lönenämndens majoritet *avvikande mening* och ansett, att lönenämnden bort tillstyrka överstyrelsens förslag i vad avsåg extra ordinarie och vikarierande ämneslärares avlöningsförmåner.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har i huvudsak tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag.

Departementschefen har i här berörda delar anfört:

De av skolöverstyrelsen, statskontoret och allmänna lönenämnden förordade reella löneförbättringarna för extra ordinarie och vikarierande lärare uppgå till följande belopp, inberäknat rörligt tillägg efter 15 procent:

	Begynnelselön			Slutlön		
	Skolöverstyrelsen	Statskontoret	All. lönenämnden	Skolöverstyrelsen	Statskontoret	All. lönenämnden
Huvudkurs om 21 veckor	706	368	537	1 381	1 043	1 089
” ” 24 ”	1 237	851	1 044	1 913	1 527	1 596

I likhet med skolöverstyrelsen har jag funnit starka skäl tala för en relativt betydande löneförbättring för ifrågavarande lärare. Såväl statskontoret som allmänna lönenämnden ha emellertid funnit den av överstyrelsen förordade löneförbättringen väl hög. Då jag delar denna uppfattning, har jag funnit en viss beskärning av överstyrelsens förslag befogad. Jag har för egen del funnit statskontorets förslag, vilket i stort sett skiljer sig från lönenämndens förslag endast såvitt angår begynnelselöneläget, lämpligt avvägt och tillstyrker därför detsamma. I motsats till statskontoret, som förordat femårig tjänstgöring för åtnjutande av ålderstillägg, tillstyrker jag dock skolöverstyrelsens förslag, att allenast treårig tjänstgöring skulle fordras, ett förslag, som icke föranlett någon erinran från allmänna lönenämndens sida. På sätt lönenämnden framhållit, bör kvinnlig lärare för närvarande icke erhålla rätt att tillträda det sista ålderstillägget. I likhet med statskontoret

anser jag mig böra förorda, att de icke fast anställda lärarna på huvudmannens bekostnad tillförsäkras rätt till fri bostad jämte bränsle eller motsvarande kontant ersättning. Härvid har statskontoret föreslagit, att bostadsförmånen skulle utgöra ett rum, oavsett om befattningshavaren hade eget hushåll eller ej. Emellertid kommer, enligt vad jag inhämtat, chefen för jordbruksdepartementet vid anmälan denna dag av förslag till löneroglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna m. m. att förorda en differentiering av bostadsförmånen för den extra ordinarie lärarpersonalen vid sistnämnda undervisningsanstalter, på det sätt att befattningshavare med eget hushåll tillförsäkras rätt till bostad om minst två rum medan sådan befattningshavare, vilken icke har eget hushåll, erhåller rätt till fri bostad om minst ett rum. I anslutning härtill finner jag mig böra förorda motsvarande anordning för de icke fast anställda lärarna vid folkhögskolorna. Skolöverstyrelsens förslag, i vad avser ersättning åt icke-ordinarie lärare vid fristående kvinnlig kurs samt åt vikarierande föreståndare, anser jag mig kunna tillstyrka.

De av mig förordade löneförbättringarna torde kunna uppskattas till sammanlagt omkring 45 000 kronor beträffande begynnelselönen och omkring 105 000 kronor beträffande slutlönen.

Övningslärare och övriga timlärare.

Nuvarande och av skolöverstyrelsen föreslagna lönebelopp framgå av följande sammanställning:

	Nuvarande belopp: ¹	Av skolöverstyrelsen föreslagna belopp:
Lärare i slöjd	2: 50 per underv.-tim.	3: 60 ² per underv.-tim. (högst 30 tim. per vecka)
Lärarinna i hushållsgöromål	10: — » arbetsdag	3: 60 ² per underv.-tim. (högst 30 tim. per vecka)
Lärare i gymnastik och sång.....	3: 50 » underv.-tim.	5: 50 per underv.-tim. (i ett för allt)
Timlärare i läsämne	—	6: 50 per underv.-tim. (i ett för allt)

Till stöd för sitt förslag har överstyrelsen anfört:

Övningslärare vid folkhögskola ägde för närvarande åtnjuta arvode enligt följande grunder, nämligen lärare i slöjd efter 2 kronor 50 öre för varje undervisningstimme, lärarinna i hushållsgöromål efter 10 kronor för varje arbetsdag samt lärare i gymnastik och i sång efter 3 kronor 50 öre för varje undervisningstimme. Å ifrågavarande ersättningsbelopp utginge därjämte dyrtidstillägg och kristillägg. Vad de två förstnämnda grupperna av lärare beträffar torde dessa i stor utsträckning tagas i anspråk i sådan omfattning, att undervisningen kunde sägas utgöra deras huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Det kunde vid sådant förhållande ifrågasättas, huruvida icke — på sätt överstyrelsen tidigare föreslagit — särskilda ordinarie övningslärartjänster borde inrättas vid folkhögskolorna. Anmärkas kunde, att redan för närvarande möjlighet förefunnes för vederbörande huvudmän att reglera dessa tjänster, varigenom pensionsrätt kunde tillförsäkras innehavarna av desamma. Då emellertid tillskapandet av särskilda fasta övnings-

¹ Å dessa belopp utgå därjämte dyrtidstillägg och kristillägg.

² Å dessa belopp utgå därjämte rörligt tillägg och kristillägg.

lärartjänster skulle innebära en organisatorisk åtgärd, vars verkningar med hänsyn till de vid de olika folkhögskolorna — liksom även inom en och samma skola — rådande, från år till år varierande förhållandena vore svåra att överblicka, ansåge sig överstyrelsen icke böra för närvarande ifrågasätta en dylik omläggning. Vad anginge sättet för övningslärararvodenas beräkning hade överstyrelsen övervägt möjligheten att genom inläggande i arvodesbeloppen av nu utgående dyrtidstillägg tillskapa fasta ersättningar. Då emellertid, såsom nämnts, i varje fall lärarna i slöjd och i hushållsgöromål i stor utsträckning toges i anspråk för tjänstgöring i sådan omfattning, att undervisningen kunde sägas utgöra vederbörande lärares huvudsakliga systerställning, hade överstyrelsen funnit det vara mindre lämpligt att arvoden till dessa lärargrupper konstruerades såsom fasta ersättningar. Enligt överstyrelsens mening torde betänkligheter icke behöva möta mot att, efter inräkning i arvodesbeloppen av en del av dyrtidstillägget, anpassa det å de nya beloppen utgående tillägget efter reglerna för rörligt tillägg. Såsom förut nämnts, utginge arvode till lärarinna i hushållsgöromål för närvarande per arbetsdag. Tillräcklig anledning att bibehålla detta beräkningssätt ansåge skolöverstyrelsen ej föreligga, utan föreslog, att ersättningen skulle bestämmas att utgå per undervisningstimme, förslagsvis med samma belopp som till lärare i slöjd. I enlighet härmed ville överstyrelsen förorda, att arvoden till lärare i slöjd och lärarinna i hushållsgöromål skulle bestämmas till 3 kronor 60 öre per undervisningstimme. Samtidigt föreslog överstyrelsen emellertid av kostnadsskäl införandet av en begränsningsregel av innehåll, att arvode för en och samma lärare skulle beräknas för högst 30 timmar per vecka. Å arvoden skulle därjämte utgå rörligt tillägg — ävensom kristillägg — enligt de för statens befattningshavare gällande grunderna. Beträffande arvodet till lärare i gymnastik och sång föreslog överstyrelsen, att detsamma skulle bestämmas utgå med 5 kronor 50 öre i ett för allt per undervisningstimme.

För t i m l ä r a r e i l ä s ä m n e n — d. v. s. sådana ämneslärare, vilkas tjänstgöring icke vore av den omfattning, att de kunde erhålla minimilön — funnes för närvarande icke några särskilda avlöningsbestämmelser meddelade. Allenast i fråga om dyrtidstillägg å avlöning åt sådana lärare stadgades, att dyrtidstillägg skulle utgå å ett tilläggsunderlag av högst 3 kronor per undervisningstimme, dock i intet fall å högre belopp än hälften av timlönen. Någon norm för själva avlöningen vore därmed icke given. Överstyrelsen vore emellertid av den uppfattningen, att minimiavlöningen borde fastställas i avlöningsförfattningen. Beträffande beloppet av ifrågavarande ersättning funne sig överstyrelsen böra föreslå, att arvodet skulle bestämmas till 6 kronor 50 öre i ett för allt per undervisningstimme.

Statskontoret har förklarat sig anse, att på timlärarersättningar icke borde utgå några rörliga förmåner. Ämbetsverket har föreslagit, att följande minimiarvoden fastställas, nämligen till lärare i slöjd och hushållsgöromål 4 kronor, i gymnastik och sång 5 kronor samt timlärare i läsämne 6 kronor, allt för undervisningstimme räknat (i ett för allt).

Icke heller *allmänna lönenämnden* har funnit sig kunna tillstyrka en anordning med rörliga förmåner på timlärarersättningar. En dylik anordning skulle komma att avvika från de i allmänhet gällande principerna för det rörliga

ga tillägget och för fastställande av timplärlärlararvoden. Lönenämnden föresloge därför, att arvodena även för dessa lärare skulle fastställas till fasta belopp, i vilka rörligt tillägg och kristillägg vore inräknade. Vad särskilt beträffade arvodet till lärarinna i hushållsgöromål, ville lönenämnden — med hänsyn till svårigheterna att vid den undervisning, varom här vore fråga, avgränsa arbetstiden — ifrågasätta, om icke den nu tillämpade anordningen med arvodets beräkning per dag borde bibehållas.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har framhållit, att många skäl talade för att ordinarie övningslärartjänster inrättades vid folkhögskolorna.

Departementschefen har anfört:

I likhet med statskontoret och allmänna lönenämnden kan jag icke tillstyrka en anordning med rörliga löneförmåner på timplärlärlarersättningar. Jag förordar därför, att arvodena även till lärarna i slöjd och hushållsgöromål fastställas till vissa belopp i ett för allt. Sagda arvoden torde böra bestämmas till 4 kronor för undervisningstimme. I övrigt synes överstyrelsens förslag väl avvägt och har icke givit mig anledning till erinran. På av överstyrelsen anförda skäl anser jag mig sålunda icke för närvarande kunna förorda inrättande av övningslärartjänster med fast anställning.

Vissa med löneregleringen sammanhängande frågor.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att den nya löneregleringen skall träda i kraft den 1 oktober 1942.

Överstyrelsen har bifogat förslag till ny författning rörande avlöning åt lärare vid folkhögskola. Härav inhämtas bland annat:

I § 2 av nu gällande kungörelse av år 1919 finnas bestämmelser om *b o s t a d s f ö r m å n m. m.* Då skolöverstyrelsen, såsom av det föregående framgår, ansett sig böra förorda, att lönerna skola bestämmas till enhetliga belopp för såväl manliga som kvinnliga lärare, har i konsekvens härmed förmånen av fri bostad ansetts böra bestämmas lika för manliga och kvinnliga lärare. På grund härav ha stadgandena under § 2 givits ändrat innehåll. Vidare har överstyrelsen föreslagit en höjning av beloppen av den kontanta ersättning, som skall tillkomma lärare för det fall, att bostadsförmån in natura icke kan tillhandahållas honom. De gällande och de föreslagna beloppen, vilka senare framkommit vid en jämförelse mellan hyrorna vid 1920 års allmänna bostadsräkning och hyrorna vid 1939 års allmänna bostadsräkning, äro följande:

	Gällande belopp, kronor	Föreslaget belopp, kronor
Föreståndare (minst 5 rum och kök)	lägst 800	lägst 1 200
Lärare med fast anställning:		
med hushåll (minst 4 rum och kök)	• 500	• 750
utan „ („ 2 „ „ „)	•	•

I § 4 av gällande kungörelse finnas bestämmelser angående *a v l ö n i n g u n d e r t j ä n s t l e d i g h e t m. m.* Enligt dessa bestämmelser, vilka *Bihang till riksdagens protokoll 1942. 6 saml. Nr 213.* 2

f. n. avse endast föreståndare och ämneslärare med fast anställning, utgår den kontanta avlöningen

a) vid sjukdom med ett avdrag, motsvarande $\frac{1}{3}$ av den kontanta begynnelseavlöningen,

b) vid tjänstledighet på grund av offentligt uppdrag o. dyl. med ett avdrag såsom vid sjukdom eller det högre belopp, som Kungl. Maj:t bestämmer, samt

c) vid tjänstledighet av annan anledning med avdrag, motsvarande den kontanta avlöningen för vikarie å tjänsten.

Skolöverstyrelsen har föreslagit ett kompletterande stadgande om rätt för extra ordinarie lärare att uppbära hälften av lönen under tjänstledighet på grund av sjukdom. Förmånen i fråga har emellertid ansetts böra begränsas att avse högst tiden intill avslutandet av den kurs, för vilken läraren anställts. Under samma paragraf har även intagits en bestämmelse om avlöningsförmåner till kvinnlig lärare vid tjänstledighet för havandeskap eller barnsbörd, innebärande att befattningshavaren skulle äga att under en tid av 90 dagar åtnjuta samtliga henne eljest tillkommande kontanta avlöningsförmåner med avdrag av ett belopp, motsvarande för föreståndarinnan och ämneslärarinnan en tredjedel och för extra ordinarie lärarinnan hälften av den kontanta begynnelselönen, dock att extra ordinarie lärarinnan skulle under här avsedd ledighet äga åtnjuta avlöning högst för tiden intill avslutandet av den kurs, för vilken hon anställts. Nuvarande föreskrift om rätt för befattningshavare att vid tjänstledighet av annan anledning än sjukdom eller offentligt uppdrag åtnjuta lön minskad med ett belopp motsvarande den kontanta avlöningen för vikarie har ansetts böra skärpas därhän, att förmånen i fråga icke må, utan att skolöverstyrelsen därtill lämnat medgivande, åtnjutas för längre tid än sammanlagt 90 dagar under två på varandra följande kalenderår.

Ett genomförande av den tilltänkta löneregleringen förutsatte, att vissa ändringar vidtoges i stadgan för de statsunderstödda folkhögskolorna.

I detta sammanhang kunde framhållas, att det torde komma att visa sig nödvändigt att bereda folkhögskolinspektören, vars ifrågavarande befattning vore och jämväl i fortsättningen kunde antagas komma att förbli en bisyssla, tjänstledighet från hans ordinarie tjänst för handläggande av vissa organisationsspörsmål m. m. i samband med löneregleringens genomförande. Detta förutsatte givetvis, att möjlighet förefunnnes att bereda honom ersättning för avstådda löneförmåner under tjänstledigheten ifråga.

Statskontoret har framställt vissa erinringar mot överstyrelsens förslag.

Ett genomförande av vad statskontoret i det föregående förordat föranledde vissa jämkningar i de föreslagna avlöningsbestämmelserna. Vid denna överarbetning torde även uppmärksammas angelägenheten av att den numera vedertagna terminologien för olika typer av fasta och rörliga löneförmåner (avlöning, lön och arvode) iakttoges.

I författningen syntes böra angivas den golvyta, som de olika bostadstyperna minst borde omfatta, förslagsvis för föreståndare omkring 130 kvadratmeter, för fast anställd ämneslärare med eget hushåll omkring 100 kvadratmeter, för annan sådan lärare omkring 40 kvadratmeter samt för extra ordinarie lärare omkring 25 kvadratmeter. Vidare syntes en differentiering av bostadsersättningarna vara ofrånkomlig. Minimiersättningarna torde förslagsvis kunna fastställas till följande belopp: för föreståndare 1 200 kronor,

för fast anställd lärare med eget hushåll 900 kronor, för annan sådan lärare 500 kronor samt för extra ordinarie lärare 300 kronor.

Av författningen borde klart framgå, att ålderstillägg skulle tillträdas, sedan viss tid förflutit från det befattningshavaren efter vunnen behörighet att antagas som ämneslärare med fast anställning vid folkhögskola tillträtt tjänsten.

Allmänna lönenämnden har framhållit, att i samband med frågan om övergångsanordningar borde spørsmålet om övergångsvis utgående barntillägg till folkhögskolornas lärare upptagas till omprövning.

Styrelsen för svenska folkhögskolornas lärarförening har bland annat anfört:

De lärare vid statliga och kommunala undervisningsanstalter, för vilka lönerreglering genomförts, hade samtliga kommit i åtnjutande av rätt till begravningshjälp. Styrelsen föreslog, att bestämmelse härom infördes.

Departementschefen har anfört:

Av praktiska skäl förordar jag, i likhet med skolöverstyrelsen, att den av mig tillstyrkta lönerregleringen skall träda i kraft den 1 oktober 1942.

I samband med lönerregleringen torde, såsom överstyrelsen framhållit, böra ske en justering av de värden, som i avlöningskungörelsen angivas för den lägsta kontanta ersättning, som skall erläggas av huvudman, när naturförmåner icke tillhandahållas därtill berättigad befattningshavare. Härvid har jag funnit mig böra, i anslutning till vad statskontoret anfört, tillstyrka en större differentiering av ersättningsbeloppen än den av överstyrelsen föreslagna och förordar i sådant hänseende fastställande av följande belopp, nämligen för föreståndare 1 200 kronor, för fast anställd ämneslärare med eget hushåll 900 kronor, för annan sådan lärare 500 kronor, för extra ordinarie ämneslärare med eget hushåll 500 kronor och för extra ordinarie lärare, som icke har eget hushåll, 300 kronor. Att särskilda belopp böra angivas för extra ordinarie ämneslärare är en konsekvens av att jag, såsom av det föregående framgår, tillstyrkt, att dylika lärare tillerkännas rätt till fri bostad jämte bränsle eller motsvarande kontant ersättning. Vad statskontoret i övrigt anfört torde böra tagas under övervägande i samband med utfärdande av vederbörliga bestämmelser i ämnet.

Skolöverstyrelsens förslag om införande av rätt för extra ordinarie lärare att uppbära viss del av lönen vid tjänstledighet på grund av sjukdom synes mig välbetänkt. Det torde emellertid kunna sättas i fråga, huruvida icke extra ordinarie lärare härvid bör likställas med den ordinarie personalen och således berättigas uppbära lön med ett avdrag, motsvarande en tredjedel av den kontanta begynnelselönen. Anmärkas må, att vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna redan för närvarande full likställighet i detta hänseende finnes genomförd mellan den ordinarie och den extra ordinarie personalen. På sätt skolöverstyrelsen förordat synes vidare böra införas en bestämmelse om avlöningsförmåner till kvinnlig lärare vid tjänstledighet för havandeskap eller barnsbörd, varvid emellertid skäligheten synes bjuda, att extra ordinarie lärarinna i fråga om grunderna för avlönings åtnjutande under dylik ledighet jämställas med ordinarie lärarinna. Dessa frågor torde lämpligen böra närmare övervägas i samband med utfärdande av vederbörliga bestämmelser i ämnet.

I anslutning till vad allmänna lönenämnden anfört förutsätter jag, att

lärare vid folkhögskolor i enlighet med vedertagen praxis erhålla rätt att övergångsvis åtnjuta barntillägg. Det av folkhögskolans lärarförening framlagda förslaget om utbetalande av begravningshjälp kan jag icke för närvarande tillstyrka; frågan härom torde böra upptagas framdeles i samband med ett eventuellt inordnande av ifrågavarande personal i det för civilförvaltningen gällande lönesystemet.

På sätt skolöverstyrelsen framhållit kan det komma att visa sig nödvändigt att bereda folkhögskolinspektören tjänstledighet från hans ordinarie tjänst för handläggande av vissa organisationsspörsmål m. m. i samband med löneregleringens genomförande. Skulle så bli fallet, torde ersättning för avstådda löneförhöjningar böra beredas honom. Kostnaderna härför torde böra bestridas från den i skolöverstyrelsens avlöningsstat uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva, att posten må för ändamålet överskridas med erforderligt belopp.

Vad skolöverstyrelsen i övrigt i förevarande hänseende anfört har icke givit mig anledning till erinran eller uttalande. De föreskrifter, som bli erforderliga för genomförande av den ifrågasatta löneregleringen, torde Kungl. Maj:t efter beslut i regleringsfrågan böra utfärda. Bland annat torde erfordras vissa ändringar i kungörelsen 1940: 104 med bestämmelser i fråga om avlöning till vissa lärare vid statsunderstödda folkhögskolor under tjänstledighet på grund av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering m. m. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga vidtaga de ändringar i nämnda kungörelse, som må finnas erforderliga såsom en följd av nu ifrågavarande löne-reglering.

III. Förslag till statsbidragsreglering.

Gällande bestämmelser.

Av kostnaderna för lärarnas avlöning betalar staten *helt* endast den provisoriska avlöningsförbättringen, ålderstilläggen samt vissa vikariatskostnader o. dyl. Vidare betalas av statsmedel dyrtidstillägg å ett tilläggsunderlag, motsvarande *hälften* av den bestämda kontanta minimilönen; på liknande sätt är även kristillägget konstruerat. Till bestridande av kostnaderna för undervisning i hushållsgöromål, då denna ingår i skolans första årskurs, betalas av statsmedel ett belopp, motsvarande *två tredjedelar* av den till lärarinnan utgående minimilönen.

I övrigt utgår statens bidrag till folkhögskolorna i form av till vissa belopp bestämda *bidrag till kursernas uppehållande*.

År 1919 beviljade riksdagen 20 procents *förhöjning av statsbidragen*, vilken förhöjning år 1920 sänktes till 10 procent och år 1933 till 5 procent.

Statsbidragen äro avpassade så, att de i stort sett täcka samtliga kontant utgående lärarlöner. Föreståndare och fast anställd ämneslärare tillkommande naturaförmåner, fri bostad jämte för densamma erforderligt bränsle eller kontant ersättning därför, har däremot huvudmannen skyldighet att bekosta. Såsom förut framhållits, hava de flesta skolornas huvudmän ut-

fyllt dyrtidstillägget, så att det i stort sett kan sägas överensstämma med motsvarande förmån vid statens oreglerade verk.

Såsom villkor för statsbidrag krävas vissa *ortsbidrag*. Det fordras sålunda, att landsting, hushållningssällskap, kommuner eller enskilda var för sig eller gemensamt till vederbörande skola lämna bidrag, vilka, inberäknat skolavgifter, där sådana förekomma, sammanlagt uppgå till minst lika stort belopp som det, varmed statsbidraget för samtliga på en gång vid skolan pågående kurser överskjuter 3 000 kronor för huvudkurs, 4 500 kronor för huvudkurs med därtill ansluten kvinnlig kurs samt 1 500 kronor för fristående kvinnlig kurs.

Skolöverstyrelsens förslag.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att då någon egentlig rubbning av det nuvarande avlöningssystemet icke vore avsedd att komma till stånd, överstyrelsen icke heller ifrågasatte någon principiell omläggning av grunderna för fördelningen mellan staten och folkhögskolornas ägare av kostnaderna för lärarnas avlöning. Överstyrelsen utginge följaktligen från att statsbidragen även i fortsättningen skulle avpassas så, att de täckte samtliga kontant utgående minimilöner. Föreståndare och fast anställda ämneslärare tillkommande naturaförmåner — fri bostad jämte för densamma erforderligt bränsle eller kontant ersättning därför — borde således fortsättningsvis liksom hittills bekostas av huvudmannen. Med avseende å statsbidragens belopp bleve emellertid vissa ändrade föreskrifter erforderliga med hänsyn till föreslagen uppräknings av lärarlönerna. Överstyrelsen återkomme i det följande till denna fråga.

I fråga om dyrtidstillägg av statsmedel till folkhögskolornas lärare gällde för närvarande, att sådant tillägg — beräknat efter de för befattningshavare vid statens oreglerade verk gällande grunderna — utginge å ett tilläggsunderlag motsvarande hälften av den författningsenliga minimilönen. Vid flertalet skolor hade vederbörande huvudman utfyllt nämnda dyrtidstillägg med sådant tillägg å återstående del av lönen efter samma eller likartade grunder, varför lärarna i stort sett kunde sägas uppbära dyrtidstillägg i likhet med befattningshavare vid statens oreglerade verk. Enligt överstyrelsens åsikt talade övervägande skäl för att efter en omreglering av lönerna låta dyrtidstillägg av statsmedel utgå å hela minimilönen. Principen att staten påtog sig kostnaderna för samtliga kontant utgående förmåner hade ju kommit till uttryck vid de senaste löneregleringarna för icke-statlig lärarpersonal, varför en omläggning i nyss antydd riktning torde framstå såsom skälig och naturlig. Såsom i det föregående närmare berörts, förutsatte överstyrelsen emellertid, att dyrtidstillägget i fortsättningen skulle utgå i form av rörligt tillägg, i tillämpliga delar konstruerat enligt samma grunder som gällde angående dylikt tillägg till befattningshavare med avlöning enligt vederbörliga statliga avlöningsreglementen.

I det föreliggande förslaget hade överstyrelsen, såsom tidigare nämnts, utgått från att samtliga kostnader för lärarpersonalens kontanta minimilöner skulle bestridas av staten. I förhållande till vad som nu gällde innebure förslaget i detta hänseende den nyheten, att kostnaderna för den del av det nuvarande dyrtidstillägget, som bekostades av skolornas huvudmän, överflyttades på staten. I lönebeloppen hade nämligen inräknats viss del av dyrtidstillägget, beräknat å ett underlag motsvarande hela lönen, varjämte å de sålunda uppräknade lönebeloppen föreslagits utgå rörligt tillägg av statsmedel enligt de för statliga befattningshavare gällande grunderna.

Statskontoret har motsatt sig överstyrelsens förslag om överflyttning på statsverket av vissa lönekostnader.

Enligt nu gällande bestämmelser bestrides av statsmedel endast hälften av kostnaden för det dyrtidstillägg och kristillägg, som skulle hava tillkommit lärarna, om de varit statsanställda (för närvarande 44 %, respektive något över 15 %), medan vid det övervägande flertalet skolor (mer än 80 % av samtliga) huvudmännen tillskjutit återstoden. Statens andel av dyrtidstillägget hade under kalenderåret 1940 uppgått till i runt tal 280 000 kronor. För innevarande kalenderår kunde kostnaderna för det statliga dyrtidstillägget och kristillägget beräknas till omkring (290 000 + 90 000 =) 380 000 kronor.

Överstyrelsens föreliggande förslag innebure bland annat, att å statsverket skulle överföras hela kostnaden för de nu utgående rörliga avlöningsförmånerna till lärarpersonalen, vilket med nuvarande indexläge skulle medföra en merutgift för statsverket å omkring 380 000 kronor. En dylik överflyttning på statsverket av kostnader, vilka sedan år 1923 i förekommande fall bestritts av skolornas huvudmän utan bidrag av staten, ansåge sig statskontoret i nuvarande läge icke kunna tillstyrka, särskilt som med den fria ställning, folkhögskolorna av ålder intoge, staten ägde små möjligheter att genom rationaliseringsåtgärder — exempelvis genom sammanslagning av olika skolor — i besparingssyfte nedbringa kostnaderna. Enligt ämbetsverkets mening borde därför jämväl i fortsättningen skolornas huvudmän i princip bidraga till så stor del av de kontant utgående lärarlönerna, som motsvarade deras nuvarande andel i kostnaden för de rörliga avlöningsförmånerna.

De nu utgående statsbidragen till kursverksamheten vid folkhögskolorna hade i överstyrelsens förslag icke oväsentligt uppräknats, bland annat beroende av att i de nya bidragen på grund av övergången från oreglerat dyrtidstillägg till rörligt tillägg inlagts skillnaden mellan dessa tillägg (29 %). Då — som statskontoret i det föregående framhållit — enligt ämbetsverkets mening endast hälften av denna kostnad i princip borde bestridas med statsmedel, syntes de föreslagna kursbidragen böra reduceras. Statskontoret ansåge sig emellertid icke vilja förorda en så stor reduktion, som tekniskt skulle vara möjlig (14,5 %), utan ville ämbetsverket föreslå en minskning med i medeltal 10 %.

De ungefärliga kostnaderna för statsverket enligt gällande bestämmelser samt enligt de av skolöverstyrelsen, respektive statskontoret föreslagna grunderna framgå av efterföljande sammanställning.¹

¹ Beräkningarna grunda sig på indexläget under första kvartalet 1942.

	Nuvarande statsbidrag, kronor:	Av skolöverstyrelsen föreslagna statsbidrag, kronor:	Av statskontoret föreslagna statsbidrag, kronor:
58 huvudkurser	à 7 000 = 406 000	à 10 000 = 580 000	à 9 000 = 522 000
29 anslutna kvinnliga kurser	à 3 500 = 101 500	à 4 000 = 116 000	à 4 000 = 116 000
42 fristående » »	à 3 500 = 147 000	à 5 000 = 210 000	à 4 500 = 189 000
8 andra årskurser vid huvudkursen	à 2 500 = 20 000	à 4 000 = 32 000	à 3 500 = 28 000
43 andra årskurser vid huvudkursen	à 3 500 = 150 500	à 5 000 = 215 000	à 4 500 = 193 500
24 andra årskurser vid fristående kvinnliga kurser . .	à 2 000 = 48 000	à 3 000 = 72 000	à 2 750 = 66 000
44 parallellavd. vid huvudkurs	à 1 000 = 44 000	à 1 500 = 66 000	à 1 250 = 55 000
29 » » »	à 2 000 = 58 000	à 3 000 = 87 000	à 2 500 = 72 500
27 parallellavd. vid fristående kvinnliga kurser	à 750 = 20 250	à 1 000 = 27 000	à 1 000 = 27 000
5 parallellavd. vid fristående kvinnliga kurser	à 1 500 = 7 500	à 2 000 = 10 000	à 2 000 = 10 000
Procentuell förhöjning för 15 huvudkurser	10 % = 26 000	15 % = 39 000	10 % = 26 000
Procentuell förhöjning för 26 frist. kv. kurser	10 % = 15 000	15 % = 22 000	10 % = 15 000
5 % förhöjning av samtliga bidrag	= 52 250	—	—
Provisorisk avlösningsförbättring	(cirka) = 104 000	—	—
	Summa = 1 200 000	Summa = 1 476 000	Summa = 1 320 000
<i>Härtill komma följande kostnader:</i>			
Ålderstillägg	(cirka) 130 000	(cirka) 200 000	(cirka) 170 000
Bidrag till vikariatsersättning	(cirka) 10 000	(cirka) 10 000	(cirka) 10 000
Undervisning i hushållsgöröml	(cirka) 20 000	(cirka) 30 000	(cirka) 30 000
Dyrtidstillägg av statsmedel . .	$\frac{44}{2} \% = 290\,000$	—	—
Rörligt tillägg » »	—	15 % = 200 000	$\frac{15}{2} \% = 112\,000$
Kristillägg » »	$\frac{12}{2} \% = 90\,000$	12 % = 160 000	$\frac{12}{2} \% = 90\,000$
	Summa = 540 000	Summa = 600 000	Summa = 412 000
	1 740 000	2 076 000	1 732 000

Statskontoret har vidare bland annat anfört:

Vad anginge de särskilda statsbidragen till lärares avlöning påpekade statskontoret, att — om i enlighet med förslaget de extra ordinarie lärarna medgaves rätt till sjukavlöning under viss tid i analogi med vad som gällde för de fast anställda lärarna — staten borde bestrida kostnaden för arvode åt vikarie för sådan lärare.

I författningsförslaget hade icke intagits några bestämmelser om formerna för statens bidrag till det rörliga tillägget. I avseende härå erinrade statskontoret, att, medan statens bidrag till lärarnas grundlöner för närvarande mera summariskt bestämdes i form av bidrag till de olika kurserna, utbetalningen av de nu utgående dyrtidstilläggen förutsatte en detaljgranskning av varje lärares löneförhållanden, varigenom de praktiska fördelarna

med det summariska beräkningssättet delvis omintetgjordes. Statskontoret ville därför föreslå en omläggning såtillvida, att statens bidrag till det rörliga tillägget skulle fastställas utgå i form av en procentuell förhöjning av bidragen till de olika kurserna samt å ålderstilläggen. Då — som ämbetsverket förutsatt — huvudmännen borde bestrida halva kostnaden för det rörliga tillägget, syntes denna procentuella förhöjning böra bestämmas till hälften av det genomsnittliga rörliga tillägget under närmast före utbetalningen liggande kalenderår eller budgetår.

Styrelsen för svenska landstingsförbundet har bland annat anfört:

Enligt förslaget skulle dyrtidstillägg å hela lönen utgå av statsmedel mot för närvarande å endast halva lönen, varigenom huvudmännen hittills måst lämna dyrtidstillägg å den återstående hälften. Dessa utgifter skulle nu helt avlastas från landstingen, vilket med hänsyn till de ökade kostnaderna för dessa skolors drift vore synnerligen tacknämligt. I ett annat avseende komme emellertid förslaget att medföra en ökning av landstingens utgifter, nämligen därigenom att manliga och kvinnliga lärare likställts i lönehänseende, vilket gjorde, att de kvinnliga lärarnas bostäder måste utökas eller i stället kontant bostadsersättning lämnas. Av allt att döma torde dock hithörande kostnader kunna hållas inom relativt snäva gränser.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har anfört vissa synpunkter i fråga om de nu utgående statsbidragen, beträffande vilka utskottet får hänvisa till statsrådsprotokollet sid. 41—44.

Departementschefen har anfört huvudsakligen följande:

Statsbidragen till kursernas upprätthållande voro ursprungligen avpassade så, att de i stort sett täckte kostnaderna för löner för det antal lärare, som ansågs erforderligt såsom ett minimum för upprätthållande av kurser om föreskriven minsta längd. Skolöverstyrelsen har nu förklarat sig anse, att denna princip allttjämt borde följas, dock med den modifikationen, att staten, som efter dyrtidstilläggens införande bidragit till dessa med i stort sett halva beloppet, borde svara för kostnaderna för den rörliga delen av lönen i dess helhet. Statskontoret har emellertid, under hänvisning till det nuvarande statsfinansiella läget, avstyrkt genomförandet av en dylik överflyttning av kostnader från huvudmännen till statsverket. Jag har för egen del i likhet med statskontoret icke funnit anledning att förorda en dylik utgiftsförskjutning till nackdel för statsverket. Den nuvarande kostnadsfördelningen synes mig böra tills vidare i princip bibehållas.

Vid en strikt tillämpning av den av skolöverstyrelsen förordade principen, att staten borde helt svara för kostnaderna för lärarpersonalens kontanta minimilöner, skulle statens utgifter ha ökats *dels* med hela kostnaden för den ifrågasatta löneförbättringen, enligt mina beräkningar omkring 170 000 kronor vid godtagande av de av överstyrelsen föreslagna lönebeloppen, *dels ock* med den skolornas huvudmän åvilande delen av dyrtidskompensationen, för innevarande budgetår uppskattad till omkring 380 000 kronor. Statens utgifter skulle sålunda ha ökats med omkring $(170\ 000 + 380\ 000 =) 550\ 000$ kronor. Överstyrelsen har emellertid avvägt den föreslagna höjningen av grundunderstöden så, att kostnadsökningen vid bifall till överstyrelsens förslag skulle stanna vid omkring 336 000 kronor. Skolornas huvudmän skulle sålunda allttjämt få att svara för en viss, icke obetydlig del av de kontanta

lönekostnaderna, eller omkring (550 000 — 336 000 =) 214 000 kronor. Vid bifall till vad jag förordat i fråga om löneförbättringens avvägning skulle sistnämnda belopp bli omkring 30 000 kronor lägre, eller cirka 184 000 kronor. Då överstyrelsen sålunda iakttagit en betydande återhållsamhet vid avvägningen av de föreslagna statsbidragsbeloppen, finner jag mig, trots den principiella inställning varåt jag givit uttryck, böra godtaga dessa. Däremot finner jag mig i fråga om statens kostnader för rörligt tillägg och kristillägg böra förorda, att staten skall lämna bidrag till bestridande av allenast hälften av dessa kostnader. I jämförelse med skolöverstyrelsens förslag innebär detta en minskning av statsutgifterna med omkring 180 000 kronor. Vid bifall till vad jag förordat skulle huvudmännens kostnader vid det under första kvar-talet av år 1942 rådande indexläget komma att förbliva i stort sett oför-ändrade.

Ett bifall till statskontorets förslag om halvering av de rörliga löneför-månerna mellan staten och huvudmännen i förening med en viss beskärning av de av överstyrelsen förordade statsbidragen skulle, såvitt jag kunnat finna, leda till att huvudmännen skulle få att helt svara för den ifrågasatta löneförbättringen medan statens utgifter snarare komme att minska än öka. En sådan fördelning av kostnaderna synes mig icke skäligen böra förordas.

I samband med besparingsåtgärderna efter den nuvarande krisens inbrott begränsades statsbidragen till anordnande av parallellundervisning från och med budgetåret 1940/41 genom nedsättning av bidragens maximibelopp i fråga om huvudkurs från 4 000 kronor till 3 000 kronor och i fråga om fristående kvinnlig kurs från 2 250 kronor till 1 500 kronor. Detta beslut innebär, att antalet parallellavdelningar, för vilka statsbidrag kunde utgå, sänktes från fyra till tre beträffande huvudkurs och från tre till två beträffande fristående kvinnlig kurs. Skolöverstyrelsen har icke ifrågasatt någon ändring beträffande denna begränsningsregel. Styrelsen för folkhögskolans lärarförening har, under åberopande av bland annat den växande tillströmningen av elever till folkhögskolorna, hemställt om höjning av maximiunderstöden för parallellundervisning till sådana belopp, att bidrag skulle kunna utgå till fem parallellavdelningar vid huvudkurs och tre vid fristående kvinnlig kurs. Den fortgående stegringen av elevantalet gör det enligt min mening befogat, att en viss uppmjukning av ifrågavarande begränsningsregel nu vidtages. Jag har sålunda ansett mig böra förorda, att maximiunderstödet för anordnande av parallellundervisning vid huvudkurs fastställs till 6 000 kronor, vilket innebär, att statsbidrag må kunna utgå till anordnande av fyra parallellavdelningar vid dylik kurs. Enligt vad jag under hand inhämtat, torde ett bifall till detta förslag komma att medföra en mer-tgift för statsverket av omkring 20 000 kronor.

Såsom villkor för åtnjutande av de nu utgående statsunderstöden stadgas för närvarande bland annat, att landsting, hushållningssällskap, kommuner eller enskilda var för sig eller gemensamt skola lämna bidrag, vilka, inberäknat skolvavgifter, där sådana förekomma, sammanlagt uppgå till belopp, bestämda i visst förhållande till statsbidraget. Skolöverstyrelsen har föreslagit viss höjning av dessa belopp. För egen del finner jag icke anledning att i fortsättningen, på sätt som nu sker, uppställa villkor av förevarande art. Det synes tillräckligt och mera lämpat efter de verkliga förhållandena, om det i stället uppställs ett villkor av innebörd, att från annat håll än staten skall tillskjutas vad som utöver statsbidragen erfordras för skolverksamhetens behöriga upprätthållande. Såsom statsbidragsvillkor bör även fordras, att lärarna erhålla stadgade löneförmåner, däribland vederbörliga index-tillägg.

Statskontoret har föreslagit, att statens bidrag till rörligt tillägg skulle fastställas att utgå i form av en procentuell förhöjning av bidragen till de olika kurserna samt å ålderstilläggen, uppgående till hälften av det genomsnittliga rörliga tillägget under närmast före utbetalningen liggande kalenderår eller budgetår. Jag biträder för egen del detta förslag. På motsvarande sätt torde statens bidrag till kristillägg böra utgå.

Jag förutsätter, att staten skall bestrida kostnaderna för arvode åt vikarie åt icke-ordinarie befattningshavare under den tid vederbörande åtnjuter sjukavlöning eller avlöning under ledighet för havandeskap eller barnsbörd.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för genomförande av den av mig förordade statsbidragsregleringen, vilken, i likhet med löneregleringen, torde böra träda i kraft den 1 oktober 1942.

IV. Kostnadsberäkningar för budgetåret 1942/43.

1. Förslagsanslaget till Folkhögskolor: Understöd.

Förevarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 1 355 000 kronor. *Departementschefen* har anfört, att förslagsanslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter för innevarande budgetår torde komma att för folkhögskolornas del belastas med omkring 290 000 kronor och förslagsanslaget till kristillägg med omkring 90 000 kronor. Vid bifall till vad departementschefen enligt det föregående förordat, syntes statens samtliga utgifter för ifrågavarande ändamål böra avföras från förslagsanslaget till Folkhögskolor: Understöd. Detta anslag syntes efter löne- och statsbidragsregleringens genomförande på sätt förordats komma att för helt budgetår vid under första kvartalet av år 1942 rådande indexläge belastas med i runt tal 1 940 000 kronor. Häremot svarade en minskad belastning å vederbörande dyrtidstilläggsanslag och å kristilläggsanslaget med omkring 290 000 kronor respektive omkring 90 000 kronor. Statens utgifter skulle alltså vid bifall till vad departementschefen förordat komma att öka med i runt tal (1 940 000 — 1 355 000 — 290 000 — 90 000 =) 205 000 kronor.

Då löne- och statsbidragsregleringen skulle träda i kraft först den 1 oktober 1942, syntes förevarande anslag för nästa budgetår böra uppföras med i runt tal 1 960 000 kronor, vilket innebure en anslagshöjning med 545 000 kronor.

2. Förslagsanslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa undervisnings- m. fl. anstalter.

Detta anslag har för innevarande budgetår uppförts med 1 385 000 kronor. *Skolöverstyrelsen* har för nästa budgetår räknat med — bortsett från den minskade belastning, som följer av förslaget om löne- och statsbidragsregle-

ring för lärare vid folkhögskolor — i stort sett oförändrat medelsbehov för nästa budgetår. En mindre justering nedåt syntes dock befogad med hänsyn till att barntilläggen successivt skulle avvecklas. Anslagsbelastningen för budgetåret 1940/41 utgjorde i runt tal 1 324 000 kronor. *Departementschefen* har anfört, att med hänsyn till nämnda omständigheter och då utgifter för dyrtidstillägg åt lärare vid folkhögskolor vid bifall till vad han förordat hädanefter icke komme att belasta anslaget, detsamma syntes kunna för nästa budgetår beräknas till i runt tal 1 050 000 kronor, vilket innebure en minskning med 335 000 kronor.

De barntillägg åt lärare vid folkhögskolor, vilka må komma att övergångsvis utgå, syntes alltjämt böra belasta förevarande anslag.

Enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag skall beträffande folkhögskolorna ny löne- och statsbidragsreglering genomföras, att träda i kraft den 1 oktober 1942. Förslaget är närmast föranlett av ett uttalande av 1941 års riksdag, i vilket riksdagen gav uttryck åt den uppfattningen, att en löne-reglering på ifrågavarande område inom närmaste tiden måste komma till stånd.

Utskottet.

Vad först beträffar frågan om ny löne-reglering, utgår det föreliggande förslaget från ett bibehållande av det för folkhögskolorna för närvarande gällande lönesystemet och söker — såsom departementschefen framhållit — inom ramen för nämnda system tillgodose de mest framträdande kraven på förbättringar i olika avseenden. Utskottet tillstyrker, att Kungl. Maj:ts föreliggande förslag i huvudsak genomföres och har intet att erinra mot vad av departementschefen under avsnittet *allmänna synpunkter* anförts.

I detta sammanhang får utskottet till behandling upptaga det i motionen II: 373 gjorda yrkandet. Detta sammanhänger med att departementschefen — i anslutning till ett uttalande av skolöverstyrelsen avseende bestämmandet av en *undervisningsskyldighet för ämneslärare* av 24—28 veckotimmar — framhållit, att han funnit att löneregleringen borde förknippas med en reglering av undervisningsskyldigheten genom införande i vederbörande författning av en allmän bestämmelse, innebärande bland annat en minimi-undervisningsskyldighet av 24 veckotimmar. I motionen II: 373 erinras, att vissa folkhögskolor besökas av elever i mera mogen ålder, som i allmänhet deltagit flitigt i det fria och frivilliga folkbildningsarbetet och uppsöka skolan med relativt goda förkunskaper i syfte att förkovra dessa. Här finge enligt sakens natur undervisningen läggas på ett helt annat plan än i vanliga fall och bestode företrädesvis i föreläsningar, ofta i aktuella frågor, som sålunda är från år krävde förnyat studium från föreläsarnas sida. Det sade sig självt, att exempelvis en lärare, som skulle föreläsa om aktuella ekonomiska eller näringsgeografiska frågor, måste, om hans föreläsning skulle bli till innehållet av något värde och till formen njutbar, mycket

omsorgsfullt bereda sig. Att under sådana förhållanden vid skolor av denna typ kräva 24—28 veckotimmars tjänstgöring syntes vara orimligt. Resultatet måste ofelbart bli, att kvaliteten bleve lidande och att den allmänna nivån komme att sjunka. Med hänsyn till det anförda har motionären ansett att, där särskilda omständigheter föreligga, som göra undervisningen mera betungande, skolöverstyrelsen borde efter prövning kunna bevilja dispens från stadgandet om undervisningsskyldighetens omfattning i den utsträckning överstyrelsen funne skäligt. Utskottet får med avseende å detta spörsmål anförda, att utskottet i likhet med departementschefen anser riktigt, att löneregleringen för folkhögskollärarna förknippas med införandet av allmänna bestämmelser angående nämnda lärares undervisningsskyldighet. Den av departementschefen angivna minimisiffran av 24 veckotimmar torde för normala fall vara lämpligt avvägd. Utskottet vill dock framhålla, att det i första hand synes vara folkhögskolornas huvudkurser, som härvid komma i betraktande; vid de fristående kvinnliga kurserna torde det nämligen i åtskilliga fall icke vara möjligt att upprätthålla fordran på minst 24 veckotimmars undervisningsskyldighet för lärarna. I anslutning till vad i motionen II: 373 anförts får utskottet vidare anförda, att utskottet utgår ifrån att möjlighet skall förefinnas att i sådana fall, då särskilda skäl kunna åberopas för en sådan åtgärd, medgiva undantag från bestämmelsen om 24 veckotimmars minimiundervisningsskyldighet vid huvudkurs. Av vikt är emellertid, att nämnda dispensmöjlighet icke utnyttjas på sådant sätt, att missbruk uppstår. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t i samband med utfärdandet av de blivande bestämmelserna i ämnet tager nu berörda fråga under övervägande. Med vad utskottet nu anförts torde motionen II: 373 få anses besvarad.

Vad av departementschefen anförts och föreslagits beträffande löneställningen för *föreståndare* samt *fast anställda ämneslärare* har icke givit utskottet anledning till erinran.

Med avseende på löneställningen för *extra ordinarie och vikarierande ämneslärare* innebär Kungl. Maj:ts förslag en relativt betydande förbättring, vilken motiverats av att dessa lärare hittills intagit en i lönehänseende missgynnad ställning. Den av departementschefen förordade löneställningen, som på grundvalen av utav allmänna lönenämnden och statskontoret gjorda erinringar innebär en viss beskärning av det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget, har utskottet funnit sig kunna godtaga. Utskottet kan alltså icke tillstyrka de yrkanden som i motionerna I: 254 och II: 360 framställts, att begynnelselönen för extra ordinarie och vikarierande ämneslärare skulle bestämmas i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

Vad angår *övningslärare* innebär Kungl. Maj:ts förslag, att dessa lärares arvoden, å vilka för närvarande utgå dyrtidstillägg samt kristillägg, hädanefter i stället skulle utgå med vissa bestämda belopp i ett för allt. I de likalydande motionerna I: 254 och II: 360 framhålls, så vitt nu är i fråga, att

Kungl. Maj:ts förslag i vissa fall innebär, att löneminskning skulle inträda i jämförelse med nu utgående förmåner. Nämnda förhållande kan givetvis komma att ytterligare accentueras, därest framdeles kristillägget ökar. Utskottet vill erinra, att 1941 års lärarlönesakkunniga erhållit i uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag bland annat rörande anställnings- och avlöningsförhållandena för övningslärare vid statliga och statsunderstödda undervisningsanstalter, varvid den närmare avgränsningen av de undervisningsanstalter, som nämnda utredning skall omfatta, avsetts skola ske genom de sakkunnigas försorg. Enligt utskottets mening synas, med hänsyn bland annat till vad i motionerna I: 254 och II: 360 anförts, skäl tala för att den nyssnämnda utredningen, vilken 1941 års lärarlönesakkunniga ha att verkställa, kommer att omfatta även övningslärarna vid folkhögskolorna. Härigenom skulle också den av skolöverstyrelsen berörda frågan om inrättande av ordinarie övningslärartjänster vid dessa skolor kunna komma under övervägande i lämpligt sammanhang, liksom ock frågan om nyssnämnda lärares förmåner exempelvis vid ledighet på grund av sjukdom m. m. skulle kunna regleras. Utskottet gör i det följande hemställan av innebörd, att frågan om anställnings- och avlöningsförhållandena för övningslärarna vid folkhögskolorna måtte hänskjutas till 1941 års lärarlönesakkunniga för övervägande. Till dess frågan om nämnda lärares löneställning framdeles erhållit sin lösning, böra enligt utskottets mening dessa lärare bibehållas vid för dem nu gällande arvoden, med rätt att därå åtnjuta dyrtidstillägg och kristillägg enligt härför stadgade grunder.

Vad av departementschefen anförts beträffande *arvode till timlärare i läsaämnen* ävensom rörande *vissa med löne regleringen sammanhängande frågor* föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Vad därefter angår förslaget till *statsbidragsreglering* får utskottet anföra följande.

Enligt vad som framgår av propositionen har skolöverstyrelsen ansett, att statsbidragen till folkhögskolornas olika kurser alltjämt borde i princip avvägas så, att de huvudsakligen täckte kostnaderna för löner till lärare, dock att staten, som efter dyrtidstilläggens införande bidragit till dessa med i stort sett halva beloppet, hädanefter borde svara för kostnaderna för den rörliga delen av lönen i dess helhet. Statskontoret har emellertid, under hänvisning till det nuvarande statsfinansiella läget, avstyrkt en dylik överflyttning av kostnader från huvudmännen till statsverket, och departementschefen har för sin del anslutit sig till statskontorets uppfattning.

I de likalydande motionerna I: 254 och II: 360 hemställas, så vitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att staten beträffande såväl rörligt tillägg som kristillägg skall bestrida hela kostnaden för dessa tillägg och att härför ett belopp av 180 000 kronor, utöver av Kungl. Maj:t föreslagna belopp, skall utgå av anslaget till Folkhögskolor: Understöd. Motsvarande hemställan göres i de likalydande motionerna I: 256 och II: 361. I den

nyssnämnda motionen I: 254 framhålles bland annat, att enligt propositionen skolornas huvudmän alltjämt skulle ha att svara för en viss, icke obetydlig del av de kontanta lönekostnaderna, eller omkring 214 000 kronor, varjämte skyldigheten att utom lokaler för skolverksamheten svara för bostad och bränsle åt lärare genom löneregleringsförslaget utökats. Vidare anföres, att om huvudmännen skulle få på sig överflyttad en större andel av den sammanlagda lönekostnaden, det vid vissa skolor torde bli nödvändigt att för kostnadernas minskande indraga vissa avdelningar, vilket skulle innebära avskedande av lärare och avvisande av inträdessökande elever i större antal än för närvarande. Vidare anföres i den nyssnämnda motionen II: 361 bland annat, att det hädanefter förutsattes skola bli statsbidragsvillkor att lärarna erhålla vederbörliga indextillägg. Visserligen hade omkring 80 procent av folkhögskolornas huvudmän hittills betalat till lärarna den andra hälften av dyrtidstilläggen, men det hade dock varit ett frivilligt åtagande, och åtskilliga huvudmän torde icke ha utbetalat hela den andra hälften av dyrtidstilläggen utan blott någon del därav. De 20 procent av huvudmännen, som icke alls utbetalat sin del av dyrtidstilläggen, torde som skäl därför ha kunnat anföra svag ekonomisk ställning. Skulle propositionen oförändrad av riksdagen bifallas, komme det att medföra, att landstingen och övriga huvudmän finge ytterligare ökade utgifter, ty förslaget innebure även att manliga och kvinnliga lärare likställts i lönehänseende, vilket utan tvivel komme att medföra ökade kostnader för bostäder eller kontant bostadsersättning.

Utskottet har icke kunnat undgå att finna vad sålunda i de nyssnämnda motionerna anförts värt beaktande. Den omständigheten att det hädanefter skall uppställas såsom statsbidragsvillkor, att lärarna vid folkhögskolorna erhålla vederbörliga indextillägg, utgör enligt utskottets mening ett starkt skäl att tillse, att icke folkhögskolornas huvudmän över hövan belastas med utgifter för skolorna, något som i olika avseenden kunde inverka menligt på det vid dem bedrivna arbetet. Framhållas må ock, att det här är fråga om en utgift, som under alla förhållanden skall utgå, och att sålunda Kungl. Maj:ts förslag att staten skall bekosta endast en del av de rörliga förmånerna icke i stort sett innebär någon minskning i det allmännas utgifter för folkhögskolorna. Med hänsyn till nu anförda förhållanden har utskottet funnit sig böra tillstyrka, att staten påtager sig hela kostnaden för till lärarna vid folkhögskolorna hädanefter utgående rörligt tillägg och kristillägg. Statens bidrag till nämnda förmåner synes härvid, i anslutning till av departementschefen förordad förfaringsätt, böra fastställas att utgå i form av en procentuell förhöjning av bidragen till de olika kurserna samt å ålderstilläggen, motsvarande hela det genomsnittliga rörliga tillägget och kristillägget under närmast före utbetalningen liggande kalenderår eller budgetår.

Departementschefen har förordad, att maximiunderstödet för anordnande

av parallellundervisning vid huvudkurs fastställes till 6 000 kronor, vilket innebär att statsbidrag skall kunna utgå till anordnande av fyra parallellavdelningar vid dylik kurs. I de likalydande motionerna I: 254 och II: 360 anföres, så vitt nu är i fråga, att ett bifall till detta förslag syntes komma att innebära, att under arbetslöshetsperioder, då det torde vara önskvärt att folkhögskolorna i så hög grad som möjligt, med begagnande av alla tillgängliga resurser, utöka sin verksamhet för att plats vid skolorna skall kunna beredas så många inträdessökande som möjligt, ej folkhögskolornas hela kapacitet kunde utnyttjas. Det syntes därför böra stadgas rätt för Kungl. Maj:t att, då särskilda skäl föreligga, på därom gjord ansökan bevilja folkhögskola ytterligare högst två parallellanslag. Enligt utskottets mening föreligger icke för närvarande tillräcklig anledning att överväga en ökning av möjligheterna att erhålla parallellanslag på sätt motionärerna önskat. Därest erfarenheterna skulle utvisa, att behov av sådan ökning kommer att föreligga, torde frågan få upptagas till förnyad prövning. Utskottet får på denna punkt tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker alltså de nyssnämnda motionerna i nu ifrågavarande del.

Beträffande förslagsanslaget till Folkhögskolor: Understöd, vilket enligt departementschefen borde för nästa budgetår uppföras med i runt tal 1 900 000 kronor, bör detsamma vid bifall till vad utskottet i det föregående förordat angående statens övertagande av hela kostnaden för rörligt tillägg och kristillägg höjas med i runt tal 150 000 kronor till 2 050 000 kronor. Från detta anslag torde i fortsättningen böra bestridas även kostnad för dyrtidstillägg och kristillägg åt lärare i övningsämnen, vilka enligt utskottets förslag skulle tills vidare kvarstå vid nu gällande avlöningsbestämmelser. Någon uppräknig av anslaget torde emellertid icke erfordras av sistnämnda anledning.

Vad departementschefen anfört i fråga om förslagsanslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa undervisnings- m. fl. anstalter har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet har slutligen ansett sig böra i förevarande sammanhang upplaga till behandling de likalydande motionerna I: 126 och II: 209. I motionen I: 126 anföres, att till elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, folkhögskolor m. fl. skolor kunna utgå stipendier av statsmedel å högst 45 kronor för månad, vilka i stort sett torde verka så, att betydande grupper mindre bemedlade elever erbjudas möjlighet att utnyttja ifrågavarande skolor. Emellertid kunde i de fall, då såväl de unga som deras anhöriga saknade både kontanta tillgångar och kreditmöjligheter, nuvarande stipendiebelopp icke möjliggöra studier vid någon av dessa skolor, till följd varav de medellösa ungdomarna i regel finge stanna utanför. För dessa helt medellösa vore det en fördel om det funnes tillgång till mindre utbildningslån, särskilt anpassade för elever vid i motionen avsedda skolor.

I motionen skisseras vissa riktlinjer beträffande sökandet av dessa lån, lånens utdelande, förening av lån med stipendium, lånebeloppets storlek samt tiden för ränte- och amorteringsfrihet. Motionären hemställer, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående mindre utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning eller folkhögskola.

Utskottet får i anledning av vad i nyssberörda motioner anförts angående högsta medgivna belopp för stipendium erinra, att innevarande års riksdag på förslag av utskottet anvisat 350 000 kronor till stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom, varvid förutsatts att stipendier skulle kunna, liksom hittills, utgå med ett belopp av högst 60 kronor för elev och månad. Vidare har riksdagen godkänt ett förslag av utskottet, att Kungl. Maj:t skulle äga i vissa fall, efter förslag av skolöverstyrelsen, medgiva förhöjning vid central verkstadsskola av utgående stipendiebelopp, dock ej utöver hittillsvarande vid arbetslöshetsskola tillämpat maximum. För elever vid sådana anstalter för yrkesundervisning, som äro centrala verkstadsskolor eller verkstadsskolor för arbetslös ungdom, har sålunda numera möjlighet öppnats att medgiva stipendium till högre belopp för månad än det i motionerna angivna beloppet av 45 kronor.

Emellertid avse motionärerna, att vid sidan av stipendieformen skulle tillskapas möjlighet att utdela mindre utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning eller folkhögskola. Det sålunda väckta spörsmålet har givetvis sin egentliga betydelse vid de kommunala eller enskilda anstalterna för yrkesundervisning, medan för folkhögskolornas del behovet av en särskild form av utbildningslån icke torde vara särskilt framträdande. Utskottet finner sig böra erinra, att en förmånlig form av avbetalningslån för studieändamål redan finnes, nämligen riksbankens s. k. B-lån, vilka äro amorteringsfria under högst 4 år, under vilken tid endast ränta behöver erläggas. Det synes emellertid icke uteslutet, att för underlättande av utbildningsmöjligheterna vid ifrågavarande skolor behov kan visa sig föreligga av andra låneformer vid sidan av den nyss angivna. Utskottet har fördenskull intet att erinra mot att den i motionerna väckta frågan göres till föremål för närmare övervägande. Enligt utskottets mening bör vid en eventuell utredning i första hand beaktas, i vad mån genom förhöjning av nu utgående stipendiebelopp det av motionärerna avsedda syftet kan vinnas. Därest vid sidan av denna understödsform en särskild form av utbildningslån finnes böra komma till stånd, synes densamma närmast böra ifrågakomma för underlättande av studier, som kräva icke alltför kort tid, samt till förmån för ungdom, som redan under någon tids vistelse vid vederbörande läroanstalt visat sig äga förmåga att med intresse och framgång bedriva studier av här ifrågavarande slag. Under hänvisning till det anförda gör utskottet i det följande hemställan om utredning av den nu omhandlade frågan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 126 och II: 209, I: 254 och II: 360, I: 256 och II: 361 ävensom II: 373,

1. godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 maj 1942 angivna grunder för avlöning åt lärare vid folkhögskolor samt för statsbidrag till sådana skolor, dock med de jämkningar utskottet i det föregående förordat;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om anställnings- och avlöningsförhållandena för övningslärarna vid folkhögskolorna måtte överlämnas till 1941 års lärarlönesakkunniga att tagas i övervägande vid fullgörandet av åt de sakkunniga meddelat uppdrag;

3. till *Folkhögskolor: Understöd* för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kronor;

4. till *Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter* för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 050 000 kronor;

5. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående mindre utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning eller folkhögskola.

Stockholm den 18 juni 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Pauli, Bernhard Nilsson, Sven Larsson, Heiding, Karl Magnusson, Bäcklund, Carlström, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Persson* i Skabersjö och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Åqvist, Lundberg* i Hälsingborg, *Pettersson* i Dahl och *Eriksson* i Frägsta.